ТІ, КОМУ ВІЛЬНО ВСЕ

Ми всі, звичайно, зав'язані певними умовностями, звичаями та традиційним — невідомо коли, як і від кого — настановленим порядком, що без них годі собі уявити хоч трохи нормального громадського життя. Ми часто мусимо поступатись своїм власним бажанням — заспівати на всю пельку серед людної вулиці або спинити в русі трамвай і сісти в нього, щоб не йти пішки до ближчої зупинки, чи підійти до незнайомої людини, що її обличчя нас отак зненацька зацікавило й принадило. Нам доводиться не раз гамувати свою волю, аби не зламати якогось припису з одвічного кодексу "громадської тиші й спокою".

І коли раптом хтось із якихось причин замахнеться на цей священний стрижень громадського життя, тоді регулятор зовнішнього боку цього життя, вартовий міліціонер, править з порушника штраф або веде його до ближчого району міліції, щоб там у протоколі класифікувати його поведінку, як хуліганство, пияцтво, бешкет тощо.

Ми, користуючись усякими видами волі, в той же час свідомо обмежуємо свою волю на плаці громадських стосунків, щоб не порушити інтересів інших. Це не завдає 98 відсоткам людності ніякого клопоту й прикростей, і вони спокійнісінько собі живуть, знаючи, що, кінець кінцем, не все вільно для кожного з нас, що є певні межі, де треба обмежити свою вдачу й нахили.

Кожний закон мусить конче мати не тільки своїх прихильників, але й своїх ворогів, що перебувають у стані спорадичної чи перманентної війни з ним. Нема закону, що мав самих би прихильників. Закон, звичайно, пишуть не для тих, що його додержують, а для тих, що його ламають. Отож і звичаєвий закон "громадської тиші й ладу" має також своїх ворогів. Це — знайома нам із газетного відділу "Пригоди й злочини" публіка — бандити, ґвалтівники, бешкетники, п'яниці й просто

— божевільні, її затримують, ув'язнюють, судять, садовлять до бупру, психіатричної лікарні, виправляють і лікують.

Та проте є й друга категорія вічних ворогів "громадської тиші й ладу". їх не затримує вартовий міліціонер, їх не судять і не везуть до лікарні ім. Шевченка. Вони ходять цілком вільні й глибоко переконані, що їм вільно все. Вони витівають часом неймовірні речі, але цьому ніхто вже не дивується і навіть не обурюється. їх давним-давно знають усі, до них і їхніх штук усі звикли й мовчки помирились із ними. Це цівдва група людей, що важать своє у вуличному кровообігу громадського організму. Це ті, кому вільно все. Вони й не божевільні сповна, що потребують ізоляції в певних лікарнях, і не кримінальні, що їх треба виправляти за гратами бупрів, але й не, нормальні, що від них можна серйозно вимагати пристойності, стриманості, й обачності. Це — люди, як кажуть, "з бзиком" або ще —"малахольні".

їх має в нас кожне місто одного чи двох, а то й більше.

Вони стають ніби за міську примітницю, а то й гордощі "старожилів". Вбни надають місту свій жанр, обивателям — безплатну розвагу, а вуличним хлопчиськам — правлять за мету для кпинів і глузів.

їх усі знають, їх по-своєму люблять і разом мордують. Ці, по суті, нещасні люди бувають, здебільшого, зовсім некривдні, сумирні симпатяги, проте й серед них щодо цього є певна амплітуда коливання від пустотливого базікання до в'їдливих і неможливих .причеп. Я подаю до читачівської уваги кілька їхніх своєрідних і оригінальних портретів.

ДАВИД ФЕОКТИСЮВИЧ І СИЛЬВЕСТР ІВАНОВИЧ

Невеселі дні Російської імперії мені довелось колись кінчати в одному повітовому місті. Серед загального сірого тла обивательщини, де кожний патлатий у ті часи студент, що залітав сюди підробити "репетиторством", справляв мало не сенсацію, де ліберали скаржились,

що нема людей, а гласні з міської думи систематично дебатували питання — чи будувати на Гусинці брук, чи ще трохи почекати, Давид Феоктистович і Сильвестр Іванович були помітними плямами.

Давид Феоктистович учився колись у місцевій гімназії, а потім заслаб був на скарлатину й відтоді, власне, він з "ученика 6-го класса министерской гимназии" обернувся на Давида Феоктистовича. У нього було дві пристрасті — попи й "сыскная полиция". Першу пристрасть він задовольняв, читаючи в соборі псалтиря та роздмухуючи кадило, а другу — він мріяв поступити в поліцію, а'тим часом удавав себе за потайного агента. Його можна було бачити скрізь, але він завжди з'являвся якось зненацька — заклопотаний і бентежний.

Жодна подія в міському житті — пожежа, приїзд архієрея, вуличний скандал з легким "мордобоєм" і військовий парад — не обходились без Давида Феоктистовича. Його худорлява постать завжди у сірому пальті — чи то зима чи то літо — метушилась, помагаючи поліцаям "осаждать на плітуар" невгамовану публіку або застилаючи килимка, коли владика виходив із свого ридвану.

З його послуг радо користались попи, поліцаї і навіть інспектор гімназії. Інспекторові Давид Феоктистович виказував гімназистів, що гуляли містом після 9-ої години вечора, ісправникові він односив додому всякі конфіденці-альні речі — вино, ікру, мануфактуру від тих, чия рука "не оскудевала", а попам він був м посміховище й служку. Захеканий він гасав по місту від отця Парфенія до отця Михаїла, розносячи запрошення на преферанс до отця Василія. Упоравшись із цими обов'язками попівського нарзв'язку, Давид Феоктистович щодуху гнав себе назад до отця Василія крутити морозиво й чистити судака.

Ввечері, коли між преферансом і вечерею попи розминали засиділі кістки, Давид Феоктистович виконував роль естрадника.

"Скажіте, Давід Феоктістовіч, какой это губернії Кавказ?"— питає серйозно, не мигнувши оком, отець Ніко-лай, і Давид Феоктистович, напружуючи пам'ять, старанно тре свої скроні: "Постойте, не Тавріческой лі? Да, да, Тавріческой, совершенно верно..."

Голосний регіт у залі покриває,, його слова, але вже розбирає й отця Федора: "А почему, Давід Феоктістович, луна не із чугуна?.."

Давид Феоктистович ледве встигає відповідати на запитання, й від вибухів реготу тремтять штучні попівські пальми, аж поки не подадуть на стіл вечерю. Тоді Давида Феоктистовича виводять на кухню, й він, як недоїдки з панського столу, переходить до розваги попівським куховаркам.

Трапилась одного разу подія: серед центральної вулиці обломився тарантас, яким їхав повітовий агроном із дружиною.

Тарантас перехнябився й заднє колесо з поламаною віссю лежало на землі. Розуміється, Давид Феоктистович був одним із перших на місці події. Якийсь штукар шепо-нув йому, що зникло не знати куди п'яте колесо, й Давид Феоктистович миттю накинувся на юрбу цікавих, вимагаючи негайно повернути вкрадене колесо.

— Возвратітє немедленно пятое колесо! Я вас — в Сі-бірь! На каторгу! Мерзавци!

Давид Феоктистович здійняв такий шарварок, що його ледве пощастило втихомирити прибулим на бешкет поліцаям.

Нема нічого дивного, що революція і громадянська війна припали не до смаку Давидові Феоктистовичу. Нові обставини, коли вже не приїздив ридваном архієрей, коли поволі занепадав собор і вже не треба було "осаждать" цікавих "на плітуар" — зовсім не входили в його плани. Давид Феоктистович не міг одмовитись від своєї плеканої мрії — попасти

до штату "сыскной полиции", але цю-мрію тепер він носив потай і обережно, як вазу, до вінців налиту коштовним заморським вином.

Проте, коли денікінці вже були недалеко від міста, Давидові Феоктистовичу урвався терпець. Він вискочив на площу, на базар, і бахнув таку контрреволюційну агітацію та віщування, що, слухаючи їх, далебі, могли б побіліти навіть сірі, давно не фарбовані стіни міських будівель.

Базарний натовп, що досі мав Давида Феоктистовича за дурника, на цей раз у його теревенях — про відновлення "сыскной полиции", вступ на трон Ніколая Ніколаєви-ча та урочистий церковний похід на Москву — вчував не що інше, як глас божий. Місцеві партробітники, червоно-армійці й міліція проходили повз нього байдуже. "А, Давид Феоктистович! Та ну його!.." А Давид Феоктистович не вгавав. Він так захопився новими перспективами, що тут же запропонував записуватись охочим у "отряд сыскной полиции". Та тут трапилась пригода, що мало не коштувала йому життя. Зненацька відкілясь нагодились .політбійці з якоїсь частини, що оце саме відступала. Вони жахнулись з розхитаності й деморалізації запілля, почувши страшні речі, що їх виголошував на базарі Давид Феоктистович. Його миттю заарештовано й приведено до ЧК. Але це ніскільки не налякало Давида Феоктистовича. Він скрізь рекомендувався як агент улюбленої "сыскной полиции", і, певно, не носити б йому більше своєї смаглявої, добре поголеної голови на плечах, коли б до тої кімнати, де наспіх розв'язували питання його життя та смерті, не ввійшов би хтось із місцевих і не сказав звичайне: "А, Давид Феоктистович! Та ну його!.."

Сильвестр Іванович — горбань із похотливим обличчям. Він любив над усе добре вбиратись, і чорні від бруду крохмальні комірці та від когось подарована старезна, зужита "панама" робили з нього справжнє опудало. Він вважав себе за інваліда й регулярно раз на місяць приходив до "місцевої аристократії" — одставного полковника, директора гімназії, земського начальника і казначея — одержувати "жалование". Йому давали 20 копійок, і він почував себе цілком

незалежно і, певно, був би щасливий, якби не навісні вуличні хлопчиська, що гилили в нього камінцями, смикали його за хвости від фраку й всяко дрочили.

Проте він був зовсім незлостива людина й швидко забував усі прикрощі, що їх йому щедро одсипала на міських улицях сувора наша земна юдоль. Сильвестр Іванович був вельми вдячна й приязна людина, він міг згодитись* зробити що завгодно для тих, що дарували йому старі діряві рукавички або "жалование". Це й було йому за ахіллесову п'яту. Щороку на місяць або два він виїздив до Харкова спочити від провінційних дошкульни-ків і набрати нових вражень. Його ахіллесова п'ята була відома багатьом, і ось одного дня Сильвестр Іванович з доручення невідомих осіб сів поруч із чистильником чобіт на мосту в кінці Катеринославської вулиці й старанно роздавав перехожим якісь папірці-метелики. Публіка недбало брала їх і ліньки підносила до своїх очей, гадаючи прочитати якесь оповіщення про приїзд нової трупи чи щойно відкриту крамницю або хіроманта. Одначе після перших же рядків вона боязко ховала ті папірці до кишені, щоб потім нишком їх прочитати вдома. До півдня перехожі дивувались із зухвальства революціонерів — прилюдно, в центрі міста, одверто роздавати прокламації! Для цього справді треба мати "безумство храбрых..." Опівдні Сильвестр Іванович, як і всім іншим, увічливо втрутив прокламацію перехожому околодочному... Околодочний, зиркнувши всередину, мало не зомлів від подиву й жаху. Сильвестра Івановича заарештували, допитували, але з того нічого не вийшло. Від нього годі було чогось дізнатись певного, окрім дитячої белькотні про "жалование", інвалідність та модні костюми. Після кількох стусанів ріого таки випустили. Одначе химерна доля судила Сильвестрові Івановичу ще раз потрапити до поліції. На цей раз його використали аферисти. Сильвестра Івановича "опрацювали", вирядили в розкішний костюм, і ось група "золотої молоді" разом із папою-поміщиком, що його роль розігрував Сильвестр Іванович, під'їхали фаетоном до мануфактурної крамниці. "Папа" вибирав крам на провінцію, а "синки" переносили важкі сувої до фаетону. Аляпуваті манери й пристрасть до краму, що їх виявив Сильвестр Іванович у крамниці, не вразила продавців: той, хто

має гроші, має право бути дурисвітом і оригіналом. "Синки" набрали досхочу мануфактури й залишили "папу" розплачуватись. Коли фаетон од'їхав, здивовані продавці побачили, що "поміщик" зовсім і на думці не м/ає уходити. Він просив показати йому нові й нові сувої, розглядав їх і відкладав.

Через годину його поведінка видалась крамареві непевною, і він попросив заплатити за взятий уже крам. Сильвестр Іванович охоче на це погодився, видобув із кишені доброго гаманця й заплатив... 10 копійок, що йому видали для цього аферисти. Він знову опинився в поліції, його люто бито і все ж таки через кілька днів випущено.

"Я ОКОНЧИЛА ВОСЕМЬ КЛАССОВ ГИМНАЗИИ"

Ми познайомились допіру з двома представниками тих, кому було вільно все з передреволюційних часів. їх безліч товклося колись скрізь по святій Русі, як парії, на потіху обивателеві й на дику розвагу попам та купцям. Але помилився б той, хто гадав би, що вони зникли разом із передреволюційним минулим. Вони й далі ведуть свою печальну генерацію, прибираючи нових рис відповідно до нових обставин і вимог часу. І той факт, що вони й тепер лишаються соціально безпритульними, полишеними напризволяще своїх хворобливих витівок і глузів юрби, править за прикру гримасу нашої сьогоднішньої міської вулиці. Ось кілька їх, що блукають по Києву.

Ви зайшли до крамниці й вибираєте на прилавку потрібну вам річ. Зненацька поруч себе ви чуєте чийсь інтимний жіночий голос, спрямований до вас:

— Я окончила восемь классов гимназии, дай, папка, двадцать копеек.

Ви обертаєтесь і здивовано бачите пристойно одягнуту в білій хустці не стару ще жінку. її блакитні очі метушливо бігають по вашому обличчі,

й, коли ви хоч трохи завагаєтесь, її зморшкувате чоло вкриється глибокими борознами й голос їй стає настирливіший:

— Не дашь? Ах, ты ж сволочь! Мерзавец! Ты — коммунист? Из школы закон божий изгнали, священников высылаете!.. Вот идет Англия, Франция, Германия, Испания и Италия — скоро вам, прохвостам всем — тррек!!

Вона підскакує до вас і ловко тріскає пальцями над вашим вухом, якщо її долоня ще не вдарила вас таки по вуху.

Ви стаєте за об'єкта сміхів випадковій публіці, и заохочена жінка збільшує на вас свої атаки.

Тррек! тррек! — лящить над вашою головою, й ви першу хвилину не знаєте, що робити. Потім ви поспішно платите в касі гроші й намагаєтесь мерщій зникнути. Одначе навісна жінка поспішає за вами й навздогін вам уже на вулиці летять її крики й лайка.

За вами поспішає натовп, а перед вами стоїть вартовий міліціонер і весело посміхається...

Ви звільняєтесь і можете вільно зітхнути тільки тоді, коли жіночій увазі трапився цікавіший за вас тип. Вас обурює це легалізоване хуліганське цькування вашої особи, сміх і під'юськування натовпу, байдужість вартового, й ви самі до себе говорите: куди, сто чортів, дивиться міліція?

Але позад вас ця жінка вже підбігла до цього ж вартового міліціонера й намагається його поцілувати. Міліціонер, сміючись, жартівливо одпихається, а публіка улюлюкає.

Киянин уже знає, про кого мова мовиться. Це славнозвісна пані Юля, або, як її ще називають через улюблену фразу,—"Я окончила восемь классов гимназии".

Це людина, що цілком емансипувалась від будь-якої пристойності, не кажучи вже про ті норми, що їх вимагає "громадська тиша і спокій". Вона, незважаючи ні на державний устрій, ні на загальний визнаний від усіх порядок, ні навіть на артикули кримінального кодексу, живе по своїй уподобі. Це людина, якій буквально вільно — все.

Насамперед вона, дарма що.просить у вас 20 копійок (і. ніяк не менше!), зовсім не визнає грошового обігу. Ось вона зайшла до міського представника українського непівського капіталу "Лакто-бацилінщика" й вимагає дати їй пообідати. Знаючи норов пані Юлі, в їдальні бояться скандалу й мерщій дають їй обід. Вона скінчила жувати останній шматок січеника й простує неподалеку до цукерні "Маркіза", де їсть тістечко й миє зельтерською водою липкі руки.

Ось вона забігла до державної аптеки й бере ліки та пудру. Грошей вона, розуміється, як і скрізь, не платить. З ліків вона складає вдома своєрідну колекцію. її кімната визначається спартанською простотою: ліжко, стіл і люстро. На лутках лежать усякі порошки й мікстури. Ввечері до неї приходять тінями минулого древні бабусі.

— Пані Юля, нєт лі чего-нібудь от жівотіка?

Пані Юля ь^ервово барбається в маленьких кульочках і витягає щось смердюче:

— Кажется, душечка, ето будет от жівота, а впрочем, может бить, і от голови...

Вона навмання роздає дурно своїм пацієнткам давно уже залежані й перемішані порошки, й бабусі, крехтячи й/хрестячись, виходять вдячні з

її келії. Вистарцьовані грошГ пані Юля роздає безробітним попам, черницям, жебракам усяких категорій і взагалі всім, хто її попросить.

О 9-ій годині ранку пані Юля починає свій день. Вона виходить на ґанок, підозріло оглядається на всі боки, поспішно хреститься й тоді вже заклопотано мчить вулицею до першого скандалу. Вона любить їздити трамваєм, але зупинок, натурально, не визнає. Ви можете бачити, як вона стає посеред колії насупроти трамваю, що мчить на неї, і, як благовісниця, здіймає вгору руку. Вагоновод спиняє трамвай, пані Юля сідає й "коштом графа Боб-ринського" їде собі без мети, якщо їй одразу не замай-неться вчепитись до котрогось із пасажирів.

Пані Юля — релігійна фанатичка.

Вона виціловує стрічним попам руки й може серед вулиці влаштувати справжній молебен. Помолившись досхочу, вона летить до першого, що трапиться, чоловіка й ставить питання руба:

— Ти вєріш в бога?

Горе тому, хто скаже — ні. Пані Юля накидаєтья на нього, й він ризикує дістати кілька ляпасів. І довго після цього гримить на устах пані Юлі погромна, антисемітська агітація й найконтрреволюційніші заклики.

Проте непереливки й попові, що на нього натрапить пані Юля. Я бачив таку картину: вулицею Свердлова бичувався типовий "мертвий" піп. Зненацька відкілясь чорт приніс пані Юлю.

— Батюшка, благословіте!

Піп перехрестив, і пані Юля чмокнула його в руку. Ця процедура цілування руки їй подобалась. За хвилину вона схопила попові ліву руку й знову чмокнула.

— Батюшка, вот жиди говорят, что бога нєт, что с німі дєлать?

Піп почував себе страшенно кепсько. Прогнати дебелим кулаком уїдливу пані Юлю не дозволяла ряса, але ж і терпіти далі не можна. За ними йшов цікавий натовп і сміявся. Піп прискорив ходу.. Пані Юля тіліпає ніжками й не відстає.

— Батюшка, благословіте єщо раз.

Піп нетерпляче хрестить і розпучливо дивиться вбік. А тут як на те — жодного вйника!. Нещасний почував себе зґвалтованим і, зашарівшись як школяр, прискорено тупсав нагору, а до його рук впивалась губами ненажерлива, в'юнка жінка. Його поспішна хода в супроводі пані Юлі й натовпу сміхотливої публіки обернулась у справжній похід на Голгофу, аж поки він не вскочив до першої коляси й, не торгуючись із візником, майнув навтьоки. Витівки пані Юлі бувають іноді занадто небезпечні й разючі.

Короленківською вулицею якось ішло поважне й серйозне подружжя. їхній одяг одразу впав у очі пані Юлі. Вона зробила наспіх масну усмішку й легкою пташкою підлетіла до чоловіка:

— Пупсік, дай руп!

Чоловік сердито зиркнув і тихо буркнув:

— Нєт у меня.

Пані Юля вхопила його за петельки й обурено крикнула:

— А когда спал со мной, то і десять не жаль било! Что ж ти, пупсік?!..

Можна не писати, як почувала себе дружина цього бідолахи, що, може, вперше побачила пані Юлю й обізна-лась із її "прийомами"... Чоловік міцніше стиснув дружинину руку й поволік її до візника, а їм услід летіла одчайдушна порнографія.

На стійці добродушно посміхався вартовий міліціонер, і звідусіль збігались охочі до "смаженого"...

Хто вона? Кажуть, що це донька якогось поміщика-по-ляка, що вона справді колись "окончила восемь, классов гимназии", дехто запевняє, що це зухвала симулянтка. Що в неї є елементи симуляції і шантажу — не доводиться сумніватись, але й важко припустити, щоб уся її поведінка була поспіль симуляція. В кожнім разі від такої симуляції важко не з'їхати з глузду.

ГАРКУН (НЕ ЗАДУНАЙСЬКИЙ)

Це не Винниченків Гаркун-Задунайський і це зовсім не прізвище його. Гаркун — він через те, що здебільшого гарчить. База його діяльності — вулиці Воровського й Свердлова.

Ще здалека ви чуєте розкатисті вибухи якихось чудернацьких нечленоподільних голосових вибухів:

— Гоп, гоп, гоп, гарр, гарр, гриау-у-у!..

Це він. Засунувши долоні в рукави, не звертаючи аніякісінької уваги на перехожих і ніби тренуючи свої голосові здібності, він вигукує дику, гарчливу арію, щоб у паузі перейти до приказок скоромовкою.

Важко добрати ладу в його нісенітниці, проте іноді там виступає виразний контрреволюційний зміст і критика, далека від тої, що її ми пропонуємо широко вживати по наших підприємствах і установах...

Він, звичайно, некривдний і нікого не чіпає, тільки горло його невпинний і заклятий ворог "громадській тиші і спокою". Проте він полонофоб, і людина, що видається йому поляком, зазнає зовсім не ласкавої з його боку уваги. Він бігає навколо неї, гарчить над самісіньким обличчям і немилосердно лає.

Стомившись, він сідає на східці ближчого ґанку, й безпритульний хлопчисько чухає йому за вухом — його улюблена насолода.

Кажуть, це — колишній буржуй, у якого революція націоналізувала розкішні кількаповерхові будинки.

"НІКОЛАЙ II"

Він зовсім сповна розуму і, одбираючи якийсь незримий клапоть на великій землі, він нікому не заважає. Він просто безнадійний алкоголік. Але гляньте на його портрет— він, далебі, скидається на останнього російського царя. Це його прикметна ознака серед багатьох інших п'яниць, і це разом із тим править йому за фах і навіть за джерело до існування.

Це — Ніколай II. Його добре знають другорядні, брудні пивнички й ті місця, де продають "хлібне вино". Ночує він звичайно десь у нічліжці на Подолі, а то й просто на першому ґанку, що трапиться йому після пиятики.

Вдень він жебракує, а ввечері йде "ревізувати" пивниці. Його найулюбленіша пивниця, так би мовити, "штаб" — це пивниця "Александра Федоровича Керенського", що на розі вулиць Леніна й Франка.

Дивне збіговисько,— власник пивниці справді разюче скидається на Керенського. Чи не йдучи за повною стилізацією, він має й зачіску а ля

"душка" Корейський — їжаком. На стінах пивниці висять старанно намальовані переконливі гасла:

Пить пиво — это значить быть здоровым.

Або ще — не менше поважне й гіпнотизуюче:

Пейте пиво здесь!

Чи отаке лаконічне, а втім красномовне:

Пиво и водка!

Скрипка в супроводі піаніно оспало тужить "бубенца-мі", і в кутку чийсй п'яний голос муруго окселентує:

Звон бубенчиков трепетно может Воскресить позабытую тень, Мою русскую душу встревожить И стряхнуть мою русскую лень..."

Двері до пивниці гулко одчиняються, і всередину ВХОДИТЬ опасиста постать Ніколая II. Він неголений, з чорною щетиною на щоках, на плечах і ногах йому старе дрантя, але вуса, борода й очі — царські. Звичною ходою він обходить столики й незабаром ласкаво згоджується сісти до товариства "раздавить бутылку". Після першої не закусюють! Він одразу перехиляє одну за одною дві чарки й тоді вже береться до закуски. Потім він розповідає про минуле. Він незграбно вимовляє імена міністрів, великих князів, графів і переконує, що його батько разюче скидався на Александра III... Жарти непомітно переходять в умисне удавання, і вже не добрати — чи то він на потіху розповідає про своє царювання, чи таки справді він переконаний у тому, що він є останній Романов. Проте, безперечно, довге орудування царським ім'ям утворило в його психіці якусь ледве помітну травму.

Ось він устав і, хитаючись напідпитку, хрипким голосом командує на всю пивницю:

— Кавалергарди лейб-гвардії єго імператорського ве-личія великого князя фінляндського, іспанського і прочая і прочая, і прочая!., церремоніяльним маршом ша-гом... арш!

Він виструнчується, бере "под козирьок", і перед ним дефілює його п'яна братія.

Ніколай II, співаючи змоклим у горілці басом "Боже, царя храни...", приймає парад.

Останньою квартою пива, що неслухняно й пручаючись з рота, ллється йому в горло, він кінчає свій "трудовий" день, щоб шкутильгати десь переспати до такого ж завтрашнього.

Кілька гривеників на пиво, горілку й хліб — вичерпують його прагнення в житті, полишаючи хіба ще, як нездійсненну мрію, потрапити колись, як типаж,— під кіноапарат, коли робитимуть фільм із життя Ніколая II...

КАРЛ II — ВЕЛИКИЙ ДИКТАТОР

Про нього я вже мав нагоду говорити в цій книзі, як про одну з патологічних варіацій "посполитого рушення" до літератури. Мої особисті симпатії до нього примушують мене переступити межі чуття художньої міри й ще раз сказати про нього кілька теплих слів. Так, це фахівець переважно щодо редакцій. З добродушним обличчям, на якому серед білого прядива бороди жевріють великі здорові рум'янці, він заходить до наших редакцій, увічливо вітається, одягає окуляри, й тоді редакційному секретареві починаються справжні тортури. Він дістає стоси своїх творів і пропонує їх тут же читати, старанно виправляючи у вашому читанні наголоси й нюансівку.

Жадоба слави й популярності його давно вже ганяє по редакціях, не даючи йому, крім гіркоти й розчарування, анічогісінько. Цю кар'єру він розпочав ще з Шульгінового "Киевлянина", стираючи пороги також у "Киевской мысли", "Раді" й кінчаючи тепер редакцією "Глобусу" та інших сучасних періодичних органів.

Колись він був Кирилом Івановичем Самійленком, але з того часу, як він почав, диктуючи переписникові, писати вірші, драми й філософські твори, він став "Великим диктатором". В умовах ідеологічної перемоги марксизму йому здалося трохи недоречним його простакувате ім'я Кирило, й він тепер називає себе Карлом. А щоб відрізнити себе від інших Карлів — він Карл II. Серед цілком нормальної, нескладної розмови в його словах раптом промайне якийсь натяк на месіанське призначення в житті його особи, й тоді він починає переконувати вас, що Радянська влада, мовляв, золота, але потребує корективів і поліпшень. Ви допитуєтесь його — яких саме поліпшень, але старий хитро посміхається:

— Одкрийте мене миру, соберіть собраніє, щоб я прочитав доклад, і я вам говорю — що всі будуть щасливі. Я ж — Карл Любомирський. Люблю мир...

Він колишній домовласник, навіть "кустарний" фабрикант — виробляв колись усякі шипучі води й "самый полезный напиток — запорожский мед".

Годі дивуватись, що його не цілком задовольняють радянський лад і закони, а надто майнові й щодо квартирних справ, через це він почуває потребу тепер писати нові закони.

Ось вам його проект кримінального кодексу:

"За один удар — три дня наручников. За одно слово ругни — три дня моления в церкви или в синагоге.

За воровство и растрату вещей — отработать потерпевшему по согласию.— Если же потерпевший не согласен, чтобы вор отрабатывал у него, то вор должен уплатить ему третью часть своего жалования или дохода. Если вор не растратил вещей, то на каждый рубль стоимости вещей — день служения молитвенного покаяния в своей религии и в молитвенном доме".

Він жваво цікавиться поточним політичним життям і співчуває опозиції, зокрема Л. Троцькому. На кожну нову подію він по змозі відгукується віршем або статтею, яку, записавши до свого "Изходящего",— притьмом несе від одної редакції до інших.

Його творчість і тематика різноманітні, як ні в кого з класиків, але вся вона глибоко просякає автобіографічними рисами. Вчора він приніс свого "романа" на п'ятьох сторінках "Как я победил графиню Шереметьеву" й фривольного вірша "На память гордым барышням", а сьогодні він кладе на редакційний стіл нового вірша:

"На пам'ять Всеросійському Центральному Совету".

Ось вам цей вірш, де "Великий диктатор" ллє в "старі міхи нове вино", не забуваючи й про космічне значення своєї власної персони:

Мир сєму дому

І всьому гражданському народу. Тепер же все безчесне і позор не Всеросійське наказания провалилось, Бо в нашій Всеросії щасливе правительство народилось. Пошли ж йому, господи, щоб йому повсіда здоровилось. І багато років жилось, щоб усе це безчесне й позорне Всеросійське наказания провалити прийшлось. Ще й неправда трясеться, що новорожденному правительству Повинуватись придеться.

Слава нашому правительству! Слава і держава! Многі лєта. Многі лєта. (Хор).

Здрастуйте, всеросійські граждани і ви, вищі органи!

Форма цього вірша, що й казати, оригінальна, як узяти на увагу, що вірш написано з приводу десятиріччя Жовтневої революції, але, не забувайте, що й авторові вірша шостий десяток літ...

"Великий диктатор" Карл II за плацдарм своїх виступів обрав редакції та установи,— вуличних виступів він звичайно уникає. Проте якісь масові видовища й події можуть і його підбити на вуличну авантюру.

Кілька років тому, коли в Києві на Сінному базарі "поновлялись" церковні бані на "Хкорбящій" і натовп перекупок, крамарів та люмпену голосно обмірковував "чудо", "Великий диктатор", що й собі прийшов сюди перевірити "чудеса", не витримав. Релігійне піднесення натовпу й нетерпляче чекання нових чудес аж до політичного перевороту, що їх досить одверто й войовниче виявляли тоді перед церквою крамарі та перекупки, видалися Кирилові Івановичу, за слушну нагоду, щоб самому об'явитись народові. Він вдерся до середини натовпу, де найбільше клекотіли суперечки та сварки, й бахнув таку промову:

— Це, граждани, не чудо, що кумполи обновилися, а ось я вам розкажу про настояще чудо. Чоловік тепер новий об'явився, що всіх вас спасе і нашу Райросію зробить щасливою! Ось де чудо, граждани! Цей чоловік продиктував нові закони і скоро буде правити Райросією, як регент, потому що Карл Маркс і Ленін робили, но тільки не доробили, а ось він доробить!

Ви вже збагнули, якого це регента мав на оці Кирило Іванович? Та самого ж себе! Він видобув тоді з-за пазухи свої вірші та філософські трактати й тут же почав їх голосно читати, одначе міліції він видався за вельми непевного, що скидається на монархічного агітатора. Його заарештовано разом з усіма його шпаргалами, передано до ДПУ, де він укупі з якимись ченцями, кількома непманами й попом переночував ніч і

щасливо вийшов на другий день, щоб писати далі свій безконечний "Исходящий" і компонувати нові вірші.

Кирило Іванович одмовився від нових спроб прилюдно виступати "явочним порядком", але це бажання він конденсує в собі й добирає легальних способів. Його можна бачити в Робмисі, де він намагається дійти прав естрадника, щоб, кінець кінцем, декламувати на сцені свої твори й отак дійти до мас.

Кирило Іванович, Карл II, зовсім не зрікається свого українського походження, але він вважає, що його персональне значення перейшло національні межі: він прагне космосу, дарма що говорить, як сам запевняє, "русько-українським нарєчієм"...

А втім'його потреби передати свої філософські думки не цілком'задовольняє лексичний запас цих двох мов і він мусить вигадувати нові терміни й епітети. Ось кілька з них:

титул — царат

партизан — партієць

Райросія — Велика Росія (майбутня)

автор —.винний

ставка—(кватирна) мерзавка

подлец — депозит

Він був би дуже симпатичним мирним дідуганом, якби не його пристрасть до популярності, егоцентризм і часті відвідування редакцій та всяких адміністративних і громадських установ, починаючи від

Окрвиконкому й кінчаючи спілкою Робмис. Нещодавно він написав тов. Рикову "Доклад о международном положений" і нетерпляче чекає на відповідь.

Не увібрати в один нарис довгу галерею портретів, тих, кому — як це не дивно й не суперечно — вільно все.

їх безліч. Я подав тільки випадкові, найхарактерніші. Частина з них цілком безпечні^ мирні й незлостиві, але певна частина їх потребує, якщо вже не заходів громадської профілактики, то принаймні певної опіки й догляду.